

«Novac upravlja svetom» – ali ne uvek

Boris Bernstein

„Novac upravlja svetom“, kaže narodna poslovica. To je mogao nešto više posmatrati u poslednjim nedeljama i mesecima taj, ko je pratio glavne naslove medija:

- Tržište akcija: „DAX na najvećoj vrednosti – Dow preko 15000 tačaka – euforija na švajcarskoj berzi“. Dow Jones, najpoznatiji američki akcijski indeks, podigao se od 30 u 1896. god na preko 15000 tačaka u maju 2013. Iz toga se može izračunati prosečna godišnja dobit (ukamaćenje) od oko 6%. Ako bi se na to još računale dividende, dobit bi mogla iznositi čak preko 8%. Nemački DAX- indeks se popeo na najveću vrednost od januara 2008. Takođe je i švajcarski Leitindeks dostigao nenadane visine. (Treba obratiti pažnju na to, da realnoj privredi upravo ne ide dobro i da kamata na štednju kod običnog građanina tendira nuli.)
- „Nemci bogati kao nikada do sada“. Imovina privatnih domaćinstava u Nemačkoj se u 2012. god. toliko jako povećala kao nikada više posle 1993. – na rekordnu cifru od 4,94 biliona (4940 milijardi) evra.
- „Švajcarska broji 400 novih super bogatih“. To su 7,2% više nego u prethodnoj godini. Ukupno žive sada 5595 persona sa imetkom većim od 50 miliona dolara u savezu švajcarskih kantona (Švajcarska). Oni profitiraju natprosečno od porasta domaćih nekretnina i kursa zapadnih akcija.

Bogati zbog špekulacija

- „Za Hedge-fondove 2013. je izuzetna godina“. Hedge-fondovi teško da su regularni investicioni fondovi, koji (kod velikog rizika) obećavaju veoma visoke rente. Prema ekspertima su u tekućoj godini investitori smeli da ubace u Hedge-fondove dodatnih 120 milijardi dolara. Krajem godine bi celokupna suma imovine, koja se nalazi u fondovima, trebalo da dostigne vrednost od 2,5 biliona (2500 milijardi) dolara. Većina Hedge-fondova imaju svoje sedište u tzv. Offshore-finansijskim mestima, gde novac može anonimno da se položi. Visoke rente se mogu isposlovati npr. sa špekulacijama. Otprilike u slučaju Grčke: Ako vrednost državnog zajma tendira nuli, on se pokupuje u velikom stilu. Samo kroz njegovo masovno kupovanje ponovo raste vrednost. To kupovanje cilja pak na grčku vladu, koja sa novcem, koji pozajmljuje kod spasilaca evra, kupuje natrag zajmove, da bi redukovala opterećenje dugova. Ali kupovine fondova povećavaju troškove vladi i donose odgovarajuće dobitke. Neki određeni igrač na sreću može tako za nekoliko meseci da udvostruči svoj ulog.

«Krvavi trag novca»

- „Profit banaka u krizi: Krvavi trag novca“. Ne znaju samo Hedge-fondovi, kako treba postupati sa novcem, već takođe sasvim obične banke: „Od Irske do Španije, od Velike Britanije do Kipra: Banke uzimaju sa svojim problemima celu Evropu u talaštvo. Poreski obveznici plaćaju za to velike sume – sa 1600.000.000.000 evra. (...) Bilansne sume novčanih institucija često prevazilaze privredna postignuća jedne zemlje, i to višestruko. Bankari zadaju rane, koje ne žele da zarastu. One ostavljaju krvavi trag, koji potpisuje Evropa. (...) Još uvek su banke prevelike da bi propale (bankrotirale), too big to fail. Gore još: One postaju još veće. Bilansne sume britanskih novčanih institucija se od 2000. do 2007. god. svake godine u proseku povećavaju za gotovo dvanaest procenata, četiri puta jače nego postignuće privrede. A posle izbijanja krize? Od 2008. do 2010. pridodale su u proseku oko deset procenata, dok se privreda po saldu stisnula. Velika Britanija se od vremena Maggie Thatcher koncentrisala na finansijsku industriju oslobođenu okova, na „Kasino kapitalizam“. Što je imalo za posledicu, da je kriza britanske poreske obveznike koštala više od 150 milijardi evra.¹
- „Striptiz dividendi: Banke su koristile pribeglje (sklonište) za prevare u milijardama“. Banke i investitori su u Nemačkoj godinama koristili rupu u zakonu, da bi prevarili državnu blagajnu. „Eksperti računaju sa tim, da je nastala šteta od više milijardi. Smatra se da je u tome učestvovalo više uglednih novčanih institucija.“ Prema proceni eksperata tu se radi o jednom od najvećih poreskih skandala uopšte. Ne samo, jer su se banke u velikom stilu obogatile na račun poreskih obveznika, nego takođe, jer je politika očigledno podbacila u borbi protiv prevare. Za svoj prevarni manevr banke su koristile rupu u zakonu, koja je bila nastala potezom crveno-zelene vlade 2002. i preduzete poreske reforme. Mada je savez banaka već ranije ukazao na taj problem, ministri finansija Eichel i Steinbrück nisu reagovali. Takođe je i sadašnjem ministru finansija Schäubleu trebalo tri godine, da zatvori tu rupu u zakonu. Odlučujući je bio jedan detalj u vezi sa vraćanjem poreza na kapitalnu dobit. Nakon toga se pod određenim okolnostima može ovaj porez odmah višestruko zaračunati u svoje poresko dugovanje. Pozadina je komplikovano poslovno postupanje kod tzv. praznih prodaja, u kojima prodavac pozajmljuje hartije od vrednosti, da bi ih direktno prodao. Padne li vrednost tih papira do dana, kada ih mora natrag vratiti, on može da zgrne dobitak. Lukrativno je bilo to, ako se taj posao obavi kratko pre dana isteka dividende. Jedan profesor ekonomije univerziteta u Ulmu objasnjava: „Zamislivo je, da su investitori kroz spretno oblikovanje više od pet puta vratili porez“.²

«Dvostruki apostolski moral»

- Duboki pad apostola morala Uli Hoeneßa“. U odnosu na pomenutu dividenda-prevaru u milijardama izgleda poreska prevara u milionima bivšeg vrhunskog fudbalera, kobasičarskog fabrikanta i predsednika fudbalskog kluba Bajern Minhen, koja je nedeljama zokupljala pažnju javnosti, kao nekakva sitna riba. Hoeneß je sakrio crni novac u jednoj švajcarskoj privatnoj banci, za koji on nemačkim poreskim vlastima nije deklarisao kamatu. Pikantno je svakako, da je Hoeneß na višestruki način takođe u vezi poreskih pitanja uvek iznova tretiran kao apostol morala. Još u februaru je napisao

nemački magazin *Spiegel*: „Hoeneß, 61, upravo izgleda kao primeran Nemac, kao neki uzor za celu zemlju.“ Već u aprilu je vetar promenio pravac: „Poreski grešnik Hoeneß: Dvostruki apostolski moral“ naslovio je isti magazin i konstatovao: „Upravo kao višestruki utajivač poreza je Uli Hoeneß primereni reprezentant bavarske elite, koja rado ostanak sveta daje propise – ali ih kod sebe ne primenjuje sa takvom tačnošću.“³

- „Afere sa crnim novcem: Bivši francuski ministar priznaje da ima tajni konto u inostranstvu“. Utaja poreza nije nemački specijalitet, kao što pokazuje primer ministra budžeta Jerôme Cahuzaca, koji je morao da podnese ostavku, jer je položio crni novac na jedan konto u Švajcarskoj (kasnije u Singapuru) i morao da prizna, da je zbog toga mesecima lagao javnost. Taj slučaj je naročito pikantan, pošto je ministar budžeta takođe nadležan za ubiranje poreza i jer se on (slučaj) tiče socijalističke vlade, koja posebno agresivno postupa sa utajivačima poreza.

Dubiozni poslovi u poreskim oazama

- Offshore pukotine: mastan ulov“. Novinarskoj mreži „International Consortium of Investigative Journalists“ (ICIJ) u Vašingtonu su bile dostavljene brizantne informacije o dubioznim (sumnjivim) poslovima u deset egzotičnih poreskih oaza. Za analizu svih podataka sa milionima dokumenata iz celog sveta osigurao se ICIJ saradnjom sa ukupno 46 medija širom sveta. „Umesto palmi i plaža, ženskog plesa i cvetnih venaca, tu se radi o trustovima i podmetnutim osobama, o bogatim i moćnim, koji očigledno nemaju želju, da u svojim domovinama javno prikažu svoju imovinu i da kao obični smrtnici plate svoje poreze. To je doduše za ljutnju, ali nije stvarno originalno. Izbegavanje poreza (koje je legalno) i utaja poreza (koja se kažnjava i progoni) nisu tek od skora tema politike.“⁴

Prominentni, političari i imućni iz celog sveta koriste poreske oaze. U Francuskoj je na primer menadžer izborne borbe francuskog predsednika Francois-a Hollanda, Jean-Jacques Augier, uhvaćen. On je ortak u dve fiktivne firme (prividne firme, koje imaju adresu za poštu, ali nemaju ni službenike ni prostorije. *prim. prev.*) na Kajmanskim ostrvima i poriče, da je time učinio nešto ilegalno; njemu je potrebna poštanska adresa za njegove poslove sa Kinom. Takođe kod više od 4000 američkih klijenata je pronađeno dokaznog materijala za Offshore pukotine, od toga najmanje 30 imena, koja su se po civilnom ili kaznenom pravu pojavila u javnosti – zbog prevara, pranja novca ili sličnih teških finansijskih prekršaja. Na primer menadžer Hedge fonda Raj Rajaratnam, koji je zbog insider-delovanja dospeo u zatvor.

Na toj listi za Španiju pojavljuje se baronica Carmen Thyssen-Bornemisza – nadimak Tita, nekada mis Španije, kasnije peta žena Hansa Heinricha von Thyssen-Bornemisz; ona je jedna od najvažnijih sakupljačica umetničkih dela na svetu. Španija zahteva oporezivanje umetničkih dela. Sa jednom fiktivnom firmom na Cook ostrvima baronica može godišnje da uštedi 13,5 miliona evra, koji bi inače pripali Madridu.

Takva razotkrivanja dovode u nevolju jednog od vodećih političara Mongolije, Bayartsogt Sangayava. On je do prošlog leta bio ministar finansija a sada je zastupnik

portparola parlamenta. Dokumenti pokazuju, da on ima jednu fiktivnu firmu i tajni konto u švajcarskoj banci.

Takođe Rusija i Severna Koreja

Takođe se i Rusija nalazi u dokaznom materijalu za Offshore pukotine: privredni bosovi, političari i Putinovi prijatelji su mušterije. Zamenik šefa Gazproma na primer ima ideo u jednoj tajnoj firmi. Tragovi tog najvećeg poreskog skandala u istoriji Rusije takođe vode u poreske oaze. Pronevereno je 230 miliona dolara, deo novca je iznet iz zemlje preko povezane mreže fiktivnih firmi. Ili: žena vicepremijera Igora Šuvalova je bila dêalom vlasnica jedne fiktivne firme na britanskim Devičanskim ostrvima. Njen suprug je objasnio, da su poslovi bili potpuno legalni; u međuvremenu je novac povučen natrag u Rusiju. I tako dalje i tako dalje.

Apropos (usput rečeno, *prim.prev.*): Takođe severno-koreanski diktator Kim Jong Un ima „uštedenu hrpu novca“ u inostranstvu, kako je javio južno-koreanski časopis iz Pekinga *Chosun Ilbo*. U Kini su otkriveni Kim Jong Unovi tajni bankovni računi, „sa stotinama miliona dolara“. Taj novac je bio oporezovan. Nalazio se u više banaka, koje svoje sedište imaju u Šangaju, dalje u šangajskim filijalama drugih kineskih banaka kao i u inostranim filijalama, koje su aktivne u kineskoj metropoli. Stručnjaci špekulišu, da je ovo (od strane Kine oporezovano) otkrivanje konta vodilo do vojnih manevara Severne Koreje, koji su opet vojno imali mali značaj – kao demonstracija moći i manevar odvraćanja za sopstveno stanovništvo.

Novac kao igra i sredstvo za podmazivanje

„Igre novcem“ su na mnoge načine interesantne i za firme – pre svega za multinacionalne. Mogu se npr. dobici u jednoj zemlji pomeriti u neku drugu, koja je povoljnija za porez. Ili se može uzeti neki ogroman kredit sa minimalnom kamatom, da bi se platile dividende a time podigao kurs akcija. Vlastita imovina ostaje u inostranstvu, gde daje veću dobit – kod Apple-ovih kompjuterskih i elektronskih poslova to su 145 milijardi dolara. Ako bi Apple vratio novac u Ameriku, morao bi na to da plati porez. Kredit od 17 milijardi za dividende tu se pokazuje kao povoljniji.

Novac se pak može upotrebiti i kao sredstvo za podmazivanje kako to pokazuje jedan korupcijski skandal širokog obima u vrhunskom sportu. Dve decenije je marketinška firma ISL, koja je 2001. god. zbog lošeg upravljanja morala da otkaže konkurs, podmazivala vrhunske funkcionere u olimpijskom sportu. Time su bili pogodeni skoro svi važni sportski savezi. ISL grupa je povremeno ovladavala branšom i pravila lukrativne (unosne) sponzorske i TV ugovore sa Internacionallim Olimpijskim Komitetom (IOC), sa Fudbalskim svetskim savezom FIFA i drugim svetskim savezima. Da bi dobila te više milijardi teške ugovore, ISL je dve decenije plaćala novcem za podmazivanje visoke sportske funkcionere i etabrirala širom sveta sistem kamufliranih firmi i zadužbina u poreskim oazama. (2)

Rudolf Štajner: «Novac je samo sredstvo moći»

Opisani lov za novcem može nas podsetiti na to, šta je o toj temi rekao Rudolf Štajner – naime „da novac kao takav uopšte nije ništa. Prava vrednost je dabogme samo rad. Novac naravno nikada nije nešto drugo, nego upućivanje na rad.“⁵ I: „Od novca se ne može živeti! Ja mogu da živim samo od rada drugih (ljudi). Moj novac nema nikakvu drugu vrednost, nego što mi daje moć, da koristim rad drugog.“ To znači, „da je novac samo sredstvo moći“ – sredstvo moći, da bi se ljudima upravljalo kao na „robovskoj uzici“.⁶

Stvar sa EU semenom

Sasvim posebna kombinacija lova za novcem i sredstva moći je poljoprivredni posao, kojim dominiraju tri koncerna: švajcarski Syngenta i američke firme Monsanto i Dupont. Prve dve kontrolišu kod određenih vrsta povrća preko 50% tržišta semena. „Semenu pripada izvanredna uloga kao faktoru kultura, čije čuvanje je moguće samo na temelju slobode istraživanja i umnožavanja. Njegov kvalitet, mnoštvo i raspoloživost je kao plodno tlo i čista voda pretpostavka za sigurnu osnovu ishrane rastućem svetskom stanovništvu, koja može biti garantovana samo kroz slobodan pristup genetskim resursima, kroz uklanjanje patentno-pravnih restrikcija i isključenjem iz društva gen-tehničkih manipulacija biljnih kultura.“⁷ Tako da ne može da iznenadi, što sada u EU postoji jasno uzbudjenje: „Evropska komisija hoće da poljoprivrednicima i baštovanima u budućnosti propiše primenu jedinstvenog semena. Stare i retke sorte teško da imaju šanse za odobrenje, njihov uzgoj će biti kažnjiv – takođe ako se vrši u privatnim baštama.“ EU komisija radi na novom regulisanju evropskog tržišta semena. „Time će biti pravosnažna odluka evropskog suda od jula 2012: Poljoprivrednici smeju da prodaju samo službeno odobreno seme. Do sada su bile izuzete stare i retke sorte semena, koje su bile odgajane u staroj privredi razmene dobara i rađene najčešće u manjim količinama. Ako bude išlo po planovima komisije, mali poljoprivrednici i privatnici neće smeti u budućnosti svoje samostalno odgajano seme čak ni da ispoklanjavaju.“⁸

Sa jednim „otvorenim pismom“ više od desetak evropskih organizacija za zaštitu životne sredine je protestovalo kod EU komisije i parlamenta protiv ove namere. „Profiteri takvog normiranja su jedino koncerni životnih namirnica, koji već sada dele između sebe veći deo tržišta semena. Već godinama lobi agro-industrije u Briselu pravi štimung za neki dalji korak u pravcu semenskog kartela. Cilj je kontrola celokupne produkcije životnih namirnica kroz nekoliko većih koncerna.“

Nemačka ministarka poljoprivrede Ilse Aigner, koja je još prošle godine sprečila gen-tahničke planove Monsanta za Nemačku, već je govorila i protiv planova EU komisije, da zaustavi uzgajanje semena koje nije službeno dozvoljeno. „To ne sme da ode tako daleko, da privatni baštovan za nekoliko semenki treba da dobije službenu dozvolu“, rekla je ona.⁹ EU komisija se u međuvremenu utišala, ona „otklanja izveštaje medija o planovima regulisanja za uzgoj voća i povrća u hobi baštovanstvu. Privatni baštovani mogu i u budućnosti da koriste svoje seme kao i dosad. Oni nisu pogodjeni novim

regulativama za zdravlje životinja i biljaka. Nova pravila važe isključivo za profesionalne učesnike. Za male preduzimače će ipak biti izuzetaka (...) Takođe će za stare sorte važiti slabije regulative.¹⁰ Ovaj nacrt mora još da se obradi kroz pregovaranja sa EU-državama i zatim u svakom slučaju zaključi u EU parlamentu. U ostalom se ukazuje na to, da je od 1.1.2009. na snazi EU-eko odredba, koja propisuje, da u biološkoj poljoprivredi mora biti primenjeno bio-seme. Dozvole za izuzetke su moguće samo, ako se dokaže, da za željenu kulturu nema biološkog semena.

Pesticidi i umiranje pčela

Da novac ipak ne upravlja uvek, pokazuje jedna odluka EU komesara za zdravlje. Potom su zabranjena tri pesticida iz grupe tzv. neonikotinoida za uzgoj kukuruza, suncokreta, repice kao i pamuka najpre na dve godine, mada su se hemijski koncerni Bayer i Syngenta energično usprotivili tome. Za tri pesticida postoji sumnja, da su prouzrokovali umiranje pčela. Nemačko udruženje pčelara naziva tu zabranu „miljokazom za zaštitu pčela“. Švajcarska vlada se pridružila toj zabrani; naučna komisija parlamenta zahteva čak proširenje (zabrane) na dalje insekticide. Da pesticidi mogu biti uzrok dramatičnog umiranja pčela i bumbara, potvrđuju dva istraživanja u stručnom žurnalu *Science*. Dva ekspertska tima ispitala su delovanje (sada delimično zabranjenih) neonikotinoida. Naučnici iz Francuske su otkrili, da taj otrov smeta orijentaciji pčela: one više ne mogu da nađu put u svoje košnice. Jedan tim iz Velike Britanije je otkrio, da su jata bumbara posle delovanja insekticida bila jako istrebljena i da su rađala 85% manje matica nego zdravi insekti.¹¹ Ali jedino insekticidi jedva da mogu da objasne umiranje pčela. Brigu ekspertima stvaraju i agresivne grinje. One se čvrsto zakače na insekte, kao krpelj kod sisavaca. Kako pokazuje jedna dalja studija univerziteta Dundee (Škotska), pesticidi mogu da oštete funkciju pčelinjeg mozga. (*Nature Communications*, online). Istraživači su ispitali, kako su te supstance delovale na pojedinačne ćelije pčelinjeg mozga. Analizirani tip ćelije je važan za sposobnost učenja i sećanja pčela. Hemikalije su sputale nervne ćelije, tako da one nisu mogle dalje da sprovedu bilo kakav impuls. Uz to su naučnici ispitali delovanje jedne dalje supstance, koja se često koristi u USA, da bi se insekti zaštitili od grinja. I ta supstanca je ometala funkciju pčelinjih neurona. Delovanje različitih sredstava se sabira, pišu ti autori.¹²

Umiranje pčela: Veliki gubitak

Na kraju pak igra novac i ovde neku ulogu. Smrt od gotovo 300.000 pčela prošle zime u Nemačkoj imalo je takođe uticaj na poljoprivrednu, kaže upravnik Instituta za poznavanje pčela iz Oberursela. „Pčela je naš najvažniji oprasivač. Ako je manje pčela, mi imamo probleme sa oprasivanjem kod repice i mnogih sorti voća.“ 80% svih biljaka potrebuje insekte. Njihova korist za privredu se procenjuje godišnje na 22 milijarde evra; u USA je to 15 milijardi dolara. Proizvođači pesticida opominju, da će zabrana voditi do jasnog nazadovanja žetve. Poslovoda matične organizacije „Pčele Austrija“ uzvraća: „Najjeftinije i najbolje sredstvo protiv kukuruzne zlatice je periodično smenjivanje poljoprivrednih kultura“.

Rudolf Štajner i pčele

Bilo bi takođe važno, da se primi na znanje to, šta je Rudolf Štajner rekao na temu pčele. Na primer: U delatnosti pčelinje košnice doživi se nešto, što prevazilazi naše zemaljsko postojanje, što inače na Zemlji opet ne egzistira. (...) Svest košnice, ne pojedine pčele, je neizmerno visoka. Mudrost ove svesti čovek će dostići tek u postojanju Venere.¹³ Ili: Štajnera su jednom pitali: „Rečeno je, da pčele kao košnica imaju izvesnu vezu sa pčelarem, i da se pri njegovoj smrti, ako je on stvarno bio vezan za svoje pčele, dešava to, da košnica to primeti i često takođe umre. Kako to može da bude? Pojedinačne pčele dabogme ipak nemaju takve sposobnosti, da prepoznaju ljude, a košnica je naravno samo zbir pojedinačnih pčela! – To pak nije istina, košnica uopšte nije zbir pojedinačnih pčela.“¹⁴ Pčele imaju neko „fino hemijsko čulo“. Zašto se kod njih ne bi moglo pretpostaviti, „da one sve opažaju, da se one na pčelara tako naviknu, pa ne mogu odmah ponovo da se naviknu na nekog drugog? U osnovi toga se nalazi nešto sasvim posebno.“¹⁵ Takođe šta Štajner kaže o (novim) bolestima pčela, vredno je pažnje.¹⁶

Preveo S. N.

¹ *Süddeutsche Zeitung*, 9.3.2013.

² www.spiegel.de 28.4.2013.

³ www.spiegel.de 23.4.2013.

⁴ www.faz.net 5.4.2013.

⁵ Rudolf Steiner, GA 185a, 10.11.1918.

⁶ Rudolf Steiner, GA 186, 30.11.1918.

⁷ Manfred Christ: *Ugroženo seme. Negovanje semena i borba protiv moći agro-koncerna*. Pforde Verlag, Dornach 2010.

⁸ Nemačke privredne vesti 23.4.2013.

⁹ www.spiegel.de 24.4.2013.

¹⁰ ec.europa.eu/deutschland/press/pr_releases/11327_de.htm.

¹¹ www.stern.de 30.3.2012.

¹² *Süddeutsche Zeitung*, 30.3. 2013.

¹³ Rudolf Steiner, GA 93a, 29.9.1905.

¹⁴ Rudolf Steiner, GA 239, 29.3.1924.

¹⁵ Rudolf Steiner, GA 177, 1.12.1923.

¹⁶ Rudolf Steiner, npr. GA 351, 10.12.1923.